

A REPORTIRODALOM I. KÜLFÖLDI KUTATÁSI ÉS MŰSZAKI FEJLESZTÉSI JELENTÉSEK, BESZÁMOLÓK

Dáczer Éva

Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

BEVEZETÉS

A kutatási és műszaki fejlesztési jelentéseknek, beszámolóknak a tőkés országokból, főleg az USA-ból származó, angol nyelvű és nemzetközileg használatos "report, reports" /franciául "rapport, rapports", németül "Berichte", oroszul "otcsetü" /elnevezésű típusa a legutóbbi évtizedek során a tudományos közlés elfogadott formájává és a szakirodalom szerves részévé vált. A szakkönyvtári állományban is világszerre teljes polgárjogot nyert mint a specializált, primer, gyors közreadású információ forrása. Jelentősége mellett szól, hogy a másodlagos tájékoztatási források, a világ nagy szakmai referáló szolgáltatásai egyre inkább bevonják e típust szakirodalmi bázisukba, az interdiszciplináris témakörökben pedig különösképpen erre fele tolódik a referálás során feltárt dokumentumtípusok köre. Sőt, ma már kifejezetten a reportok referálására specializált források biztosítanak e dokumentumtípusból mind kurrens, mind retrospektív tájékoztatást.

A hazai szakkönyvtárak állományában, információs térében azonban a mai napig sem vált otthonossá a külföldi reportirodalom. Pillanatnyi ismereteink szerint mindössze két könyvtár, az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetének könyvtára és az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ foglalkozik rendszeres és kiterjedt, néhány

* Tekintettel a tárgy sokrétűségére és arra a körülményre, hogy azzal az utóbbi években a hazai szakirodalom sem foglalkozott súlyának és jelentőségének megfelelő arányban, szükségesnek látjuk bővebb ismertetését, ennek következtében pedig a cikk több részletben való közlését.

könyvtár pedig esetleges beszerzésükkel. Egyesek tervezik-szervezik a gyűjtésüket. A hazai szakkönyvtárak érdektelensége, passzivitása kísértetiesen emlékeztet a reportirodalom őshazájában, az USA-ban a szakkönyvtáraknak az 50-60-as években tanúsított magatartására. Ott azonban a WEINBERG-jelentés /1/ és egy konferencia /2/ megmozgatta a tájékoztatásügyben érdekelt köröket, így a szakkönyvtárakat is. Elkezdődött egy erjedés, mely folytatódott központi táruk, szolgáltató irodák szervezésével, valamint a Committee on Scientific and Technical Information, Federal Council for Science and Technology, COSATI működésén keresztül szabványosítási kérdésekkel.

A tájékoztatásügy hazai szakirodalmá sem bővelkedik újabb keletű idevágó közleményekkel. A 60-as években POLZOVICS Iván /3/ és GYÖRE Pál /4, 5/ foglalkozott behatóan a kutatási jelentésekkel, elsősorban a hazai jelentések problematikájával, de a külföldiekkel is, különös tekintettel a könyvtári dokumentációs munka szempontjaira. Ezután hosszabb hallgatás következett. Majd egy közleményben ismertetésre került az MTA Központi Fizikai Kutatóintézet könyvtárának reportgyűjteménye /6/, továbbá egy USA-ban tett tanulmányi beszámoló /7/ szólt az ismert reportszolgáltatási központ, a National Technical Information Service, NTIS rendszeréről. A legutóbbi időben CSABA Mária figyelemre méltó cikkben /8/ a kutató informáltsága szemszögéből nézve foglalkozott a jelentésirodalom kérdésével is. Az általa felvetett probléma megoldására azonban nem a könyvtáraknak szánt döntő szerepet /tapasztalatból fakadó pesszimizmus?/.

Nem zárkozhatunk el annak a feltételezésétől sem, hogy a külföldi reportirodalom iránti érdektelenségért nem csak a könyvtárosainkat terheli a felelősség. Fel kell tételeznünk, hogy a hazai igénylők, a kutatók, mérnökök, gazdasági szakemberek sem keresik kellő mértékben e dokumentumtipust. Ennek okát abban véljük feltalálni, hogy nem ismertek eléggé a tájékoztatási források és beszerzési lehetőségek, melyek elvezetnek a hozzáférhetőséghez. Ezért úgy látjuk, szükség van a kérdés e szempontból történő vizsgálatára a nemzetközi gyakorlat példája és tanúsága nyomán, abban a reményben, hogy az eltelt 10 év folyamán a hazai kutatási és műszaki fejlesztési igény megteremtette ez információforrás iránt a latens igényt.

A REPORT-IRODALOM KIALAKULÁSA

A tudósok, mérnökök a legkorábbi időktől kezdve készítettek munkájukról beszámolókat, javaslatokat és egyéb dokumentumokat. Tudomásunk van az i.e. 5. században élt építész, Marcus VITRUVIUS műszaki jelentéseiről. Sokan LEONARDO da Vinci naplóját tekintik a műszaki jelentések ősiének, mivel illusztrációkat, rajzokat, dokumentum jellegű leírásokat tartalmaz /9/. A szakirodalmi közlés modern típusa, a report azonban ennek a századnak szülötte, angolszász termék. A ma ismeretes reportok első megjelenéseként a szakirodalom egy 1909-ből származó angol /British R and M/ or Report and Memoranda Series of the Advisory Committee for Aeronautics/ és egy 1915-ből való USA /U.S. National Committee for Aeronautics/ repülésügyi reportsorozatát említi /10/. Nem véletlen, hogy kialakulása szorosan összefügg a két vi-

lánháboru kapcsán kibontakozó olyan szakterületek és iparágak, mint a repüléstechnika, atomfizika, rakétatechnika fellendülésével, illetve az ott folyó kutatásokkal.

Tulajdonképpen felbukkanása a tudományos és műszaki szakirodalomban a második világháború alatti felderítési akció eredménye. Az USA-ból műszaki csoportokat küldtek ki Németország és Japán ipari titkainak a felkutatására. Az információkat különféle angol és amerikai szervezetek publikálták reportsorozatokban, melyeket főleg a Field Intelligence Agency, Technical /FIAT/, a British Intelligence Objective Subcommittee /BIOS/, Joint Intelligence Objectives Agency /JIOA/, Army European Center of Operation, ALIOS Mission /ALIOS/ gyűjtötte össze és ilyen megnevezéssel váltak ismertté. Becslések szerint a reportoknak 20%-a élte túl az elavulást és került az Office of Technical Service, OTS /az NTIS elődje/ információs rendszerébe.

A reportirodalom térhódítása szakirodalmi közlési alternatívaként a második világháború után fejlődött ki. A kutatási ráfordítások a tizszeresére növekedtek a háború előttinek; különösen fellendült a kutatás és fejlesztés /Research and Development = R and D/ az atomfizikában, atomenergiában /Atomic Energy Act, 1946. USA/. Az 50-es években az USA-ban a nemzeti jövedelem évente 5%-kal, az R and D 29%-kal nőtt; a kormányzatok a tudományos és ipari kutatásokba milliárdokat kezdtek befektetni, és a decentralizált kutatási helyeknek be kellett számolniuk a szövetségi szervek részére szerződéses alapon végzett, pénzügyileg támogatott, az esetek többségében bizalmas jellegű kutatásaikról.

Ennek következtében az 50-es évekre kibontakozott a kutatási jelentés /research report/, mint a reportirodalom elsősorban ismertté vált típusa a szakirodalomban.

Ez a kormányintézkedés a kutatások beszámolási kötelezettségéről egybeesett a tudományos közlésben, valamint a tudományok belső rendjében bekövetkezett szerkezeti változással. Korábban a tudományos közlés klasszikus formája a folyóirat volt, melyet kiegészített a szerzőknek az az egyetemes szokása, hogy különlenyomat formájában informálták egymást az elért eredményekről. A második világháború után a folyóiratok elégtelennek bizonyultak a kutatások egy-egy fázisa, vagy az eredmények gyors terjesztésére, és az új kommunikációs követelmények az információközlést új utakra, a reportok irányába terelte.

A jelentések elterjedését a közreadás gyorsaságán kívül elősegítette még a presztízs kérdés. A kutató egyéni presztízsén túl az intézet presztízse is erre felel kényszerített. Már korábban pl. RUTHERFORD /ll/, a Nobel-díjas atomfizikus mindaddig nem fogadott el egy felfedezést, míg nem került megfogalmazásra. Mélyen elítélte azokat a kutatókat, akik hónapokat eltöltenek egy kutatással, de nem szánnak néhány órát a leírására.

A tudományos és technikai fejlődés nemcsak a tudomány belső rendjében éreztette hatását, de megváltozott a tudomány és ipar kapcsolata is. Az ipar erősen tudomány-orientáltsága, a tudomány pedig ipar-orientáltságúvá vált. E szerkezeti változás vetületeként a 60-as évektől az alaptudományok kutatási jelentései mellé felzárkóznak az

ipari jellegű, műszaki fejlesztési jelentések /technical reports/, kiterjesztvén a tartalmat az ipar irányába, mely magában foglalja a gazdasági természetű adatokat, pénzügyi, kereskedelmi, piaci információkat is. A jelentésirodalom elmúlt 30 éves előtörténetében a kezdetől fogva kitapintható a két vonal: az alaptudományok körében a mai napig is inkább használatos kutatási /scientific research report/ és az ipari alkalmazás szempontjait célbavevő műszaki fejlesztési /technical report/ jelleg és elnevezés. Ha egyáltalán lehet és érdemes különbséget tenni a "scientific, research" és "technical", vagyis a "természettudományos, kutatási" és "műszaki fejlesztési" jelentés között, a szakirodalom az utóbbi kategória megkülönböztető jegyének és legfőbb értékének a felhasználási, alkalmazási orientáltságu információt tartja.

A 60-as évek report-termését évente már 60-100 000-re becsülik /12/. Az évente közreadott dokumentumok száma nő, és a 70-es évek közepén már 500 000-es /13/ nagyságrenddel számolnak. Találkoztunk olyan tulzottnak tűnő véleménnyel is, mely szerint egyes iparágak, mint aeronautika, atomenergia információs bázisa kizárólag a jelentésirodalomra épül /21/, és egyes tudományos diszciplínákban, mint a plazmafizika létezik a szerzőknek olyan rétege, amelyik csak reportokat olvas és azokra hivatkozik /14/. A reportirodalom tovább folytatja terjedését napjainkban észlelhetően az alaptudományok és ipari szakterületek tül, egyéb diszciplínák, a humán tudományok /oktatás, szociológia, várostervezés stb./ felé, és ezek is elkezdtek ontani a maguk jelentés-termését. A számba jövő éves mennyiség ma már több millió körül mozog /15/.

A reportirodalom fejlődéstörténetéhez az is hozzátartozik, hogy évről-évre növekvő számuk nagymértékben hozzájárult elsősorban az USA-ban, de közvetve világszerte az információ, illetve a kiadvány-robbanás jelenségéhez és a tudományos-műszaki tájékoztatás számos problematikájához. Mennyiségi tulburjázásuk következtében a tájékoztatási források szennyeződésének a gyanujába is kerültek /16/.

Becslekések szerint a tőkés világ szakirodalmában a jelentések 80-85%-a észak-amerikai eredetű, a többi megoszlik Európa /elsősorban Anglia, Nyugat-Németország/, Ázsia /főleg Japán/ és Ausztrália között /17/.

A reportirodalom körül uralkodó bizonytalanságra jellemző, hogy információs értékének megítélésében a kutatók és mérnökök véleménye diszciplínánként eltér. Sőt a legutóbbi időben azt is megkérdőjelezték, hogy a műszaki fejlesztési jelentések /technical reports/ a szakirodalomhoz tartoznak-e egyáltalán /18/. Ugyanakkor egyes szakmai körökben alapvető információs forrásként tekintik /19/. Az informatikai közvélemény sem egységes a reportirodalom megítélésében. Számos esetben elismerik a reportok létét, és tartalmuk ismertetésre kerül a referáló folyóiratokban. Más esetekben csak akkor kapják meg a státust, ha közlésre kerülnek valamely vezető szakfolyóiratban. Hogy ez az álláspont védhető-e, nyílt kérdés az alaptudományok terén, de az biztos, hogy semmiképpen sem tartható fenn tovább az ipari fejlődés szempontjából /14/.

TARTALMI, MŰFAJI MEGHATÁROZÁS. ELNEVEZÉS. REPORT TIPUSOK

A report a "Dictionary of report series codes, 2.ed."/20/ meghatározása szerint: "...Kutatási eredmények vagy folyamatban lévő kutatások feljegyzései: íródhatnak befejezett vizsgálatról, ezek rendszerint záró vagy egyedi jelentésként ismertek; vagy lehetnek a folyamatban lévő kutatásról szóló periodikus jelentések, amelyek az előző jelentés óta eltelt időszak alatt egy bizonyos feladaton végzett munkáról, vagy egy csoport munkájáról adnak számot. Mint kutatási feljegyzések, a műszaki fejlesztési jelentések nagy méretekben változóak stílusban, formában és közreadási módban. Terjedelmük is eltérő a néhány lapos műszaki feljegyzéstől vagy egyetlen kísérleti beszámólótól a nagyobb szabásu tervezetről, kutatási tevékenységéről számot adó többszáz oldalas jelentésig ...".

Egy cseh meghatározás /21/ a műszaki fejlesztési jelentést úgy jellemzi, hogy "... a kutatás eredményeinek nyomtatásban megjelent információi, melyek eddig publikálásban még nem jelentek meg. Amennyiben a kutatás eredményei csak a folyóiratoknak publikálhatók, akkor ezeket a folyóiratcikkek is reportoknak kell tekinteni...".

A jelentés meghatározásainak számtalan variációjából csupán kettőt bemutatva, saját megfogalmazásban: kutatási eredmények vagy folyamatban lévő kutatások valamely adathordozón rögzített információi.

E megfogalmazásban szándékosan kerültük a "publikált, közzétett" megjelölést, mert a reportirodalom esetében a hangsúly egyrészt a tartalmazzott információn van; másrészt az információhordozók /ld. későbbiekben/ annyira újszerűek és heterogének, hogy a hagyományos dokumentumtipusokra alkalmazott kategóriák használata itt célszerűtlen. A publikáltság kérdésével idetartozóan mégis foglalkozni kell, mert számos vélemény még ma is csupán a publikált jelentéseket tekintí reportirodalomnak, holott jó részük nem jut e sorsra. Régebbi felmérések azt bizonyítják, hogy a jelentések 60%-a tartalmaz publikálható anyagot, és 50%-uk 2-3 éven belül közlésre kerül folyóiratcikként, konferencia beszámólóként /22/. Az USA-ban pl. néhány kormányzati szerv a kutatóhely döntésére bizza, hogy a kutatásról folyóirat-közleményben vagy report formájában számol-e be. Az alaptudományok körében egyébként mind a mai napig a kutatási eredményeket szívesen adják közre a szakma vezető folyóirataiban, míg az ipari jellegű, műszaki jelentéseknél az eredmények gyors közzététele a döntő. A kutatási eredmények, újdonságok más, nem jelentéktelen részének az útja a szabadalmazás irányába áramlik. A szabadalom a hagyományostól ugyancsak eltérő, de már régen bevezetett szakirodalmi műfaj, az új információknak egyik nagyon fontos megjelenési formája. Mint ahogy pl. az NTIS report-bibliográfiai füzetében /23/ a szabadalmak - egyéb report jellegű irodalommal együtt - folyamatosan meghirdetésre is kerülnek.

Ami a reportok műfaji besorolását illeti, a magunk részéről az UNISIST Study Report /24/ kategorizálásával értünk egyet, amely az információk forrásokat osztályozva a jelentéseket a közlésre kerülő, nem publikált dokumentumok közé sorolja. Az alkalmazott felosztás természetesen egyszerűsítés, a különbségek nem ilyen élesek, átfedik

egymást, mert pl. a kutatási jelentések publikált formában a monográfiákhoz, könyvekhez hasonlóak, vagy azok is.

Az angolszász nyelvterületekről származó és más nyelvterületen is használatos "scientific and technical report" magyar megfelelőjének az általunk már eddig is használt kutatási és műszaki fejlesztési jelentés, beszámoló tekinthető. A magyar szakirodalomban a "kutatási jelentés" kifejezés mellett gyakran használnak "kutatási beszámolót" is, de az előző közhasználatubb. A "report" eredeti funkcióját tekintve a magyar nyelvi megfelelője sokkal inkább "beszámoló", mint az időközben közhasználatává vált, ezért általunk is használt "jelentés". /Ld. Magyar értelmező szótár. Bp. Akadémiai K. 1972.: Beszámoló = Valamiről számot adó, illetve valamit ismertető, valamiről tájékoztató /jelentés, előadás stb./. Jelentés = Az a cselekvés, hogy jelentenek valamit. Ennek /írásba foglalt/ tartalma.* Az utóbbi években a hazai közreadói gyakorlat nyelvhasználatában a "report", "technical report" is felbukkant. A cikk írója nem tartja magyartalannak, idegen szó erőltetett használatának a "report" elnevezést frappáns rövidsége és nemzetközi elterjedtsége miatt, a körülírásként ható "kutatási és műszaki fejlesztési jelentés" helyett.

A jelentésirodalom spektruma széles, 30 éves történetében sokféle elnevezés és forma jött létre. Maga a "report" kifejezés is annyira felkapott, hogy sok mindenre alkalmazzák. Ennek következtében nem minden "report" jelentés, és egyéb megnevezéssel futó jelentéseket, beszámolókat is idesorol az USA-ból továbbsugárzó kommunikációs szokás. A különféle megnevezéssel jelölt "dokumentum-dzsungelben" a jelentések következő fő válfaját különbözteti meg az angolszász nyelvterületen a szakirodalom /26/, melyet a magunk részéről kiegészítünk a legismertebb report-bibliográfiákban /23, 25/ rendszeresen közölt típusokkal.

Előnyomat /preprint/ valamely munka publikálás előtt szokásos kéziratának körözése munkatársak közötti tájékoztatás, bírálat céljából. Lehet egyéni vagy intézeti természetű, esetleg konferencián elhangzott előadás. Legfőbb értéke: a korai közlés.

Éves intézeti jelentés /annual report/. Különbféle szervezetek, intézetek és vállalatok szükségét érzik, hogy időnként, általában periodikusan beszámoljanak ténykedésükről és eredményeikről. Információs értékük a programokról, forrásokról, eredményekről, tervekről szóló tájékoztatás, valamint a felsorolt publikációk, bibliográfiai jegyzékek.

Előzetes jelentés /preliminary report/ a helyzetet, kiindulást méri fel, beleértve a költségeket is, melynek alapján szerződést lehet kötni.

Polyamatban lévő kutatás állapotáról /progress report/, a szerződő felek számára szóló jelentés a leggyakoribb forma. Számuk több

*Ld. jelen számunk Terminológia rovatában az erre vonatkozó hozzászólásokat is.

százezres nagyságrendű. Legfőbb értékük, hogy periodikusan és gyorsan tájékoztatnak a már folyamatban lévő munkáról. Primer információkat közölnek az érdekelt szakemberek számára, módot adva az eredmények további felhasználására, esetleges bekapcsolódásra; a szerződő feleknek pedig az ellenőrzésre. Közli még a hátralévő tennivalókat is. A periodikusan megjelenő jelentések gyakran előfizethető reportsorozatok.

Zárójelentés /final report, summary report/. A jelentésirodalom legértékesebb típusának tartja a közvélemény. Annál is inkább, mert tartalmában lezárt eredményt közöl, megállapítja a munka eredményét, feltárja a helyi és általános tényezőket, módszereket, az anyagra és munkára vonatkozó költségeket, valamint a történeti és műszaki adatokat. Általában stílusában a folyóiratokhoz hasonlóan gondosan szerkesztett formában kerül közlésre és tükrözi valamely intézet, laboratórium csoportjának, részlegének munkáját. Természetesen a zárójelentések minősége, terjedelme, megjelenési formája is rendkívül sokféle.

Egyedi célra készült jelentés /topical, special report, research memoranda, notes or documents, etc./ egy bizonyos céllal készül, rendszerint egyének vagy intézmények kívánják ezen keresztül hallatni hangjukat. A folyóiratcikkekkel mind témájukban, mind stílusukban közeli rokonságban állnak. A folyóiratok ezeket rövidített formában gyakran publikálják is.

Vállalati jelentés /company report/ /11/. A gyárakban, vállalatokban folyó kutatásokat tartalmazó beszámolók általában hozzáférhetetlenek, ipari titoknak minősülnek. A tartalmazott információ rendszerint szabadalmat eredményez. A vállalati jelentések egy kis része mint cégirodalom viszont ingyen terjesztésre is kerül.

Tudományos felfedezésekről szóló jelentések /expedition description report/ a jelentésirodalom bőségében egy speciális kis terület. Főleg a biológia, geológia körében tudományos társaságok tesznek közze ilyen kutatási jelentéseket.

Könyvjellegű, szemleszerű jelentés /review, surveys, state-of-the-art-reports/ típusát a felmérésre, helyzetképre, kritikai elemzésre irányuló közismert szükséglet hozta létre. Ez az irodalomfajta növekszik, főleg a specializált információs irodák, központok és újabban neves közreadó vállalatok jóvoltából. Létrejöttének előzménye rendszerint több jelentés, amely később értékelte, összeszerkesztett formában lát napvilágot. A már hivatkozott WEINBERG-jelentés is e típusban látta a specializált, információs és adatközpontok legfontosabb információs termékét. Továbbá érdekes idevonatkozóan megjegyezni, hogy a folyóiratok hasábjain egyre többet találkozni azzal a véleménynel, miszerint a jelentésirodalom problémáját, vagyis a primer információs tartalom megfelelő formájú gyors közreadását e szemletípus fogja megoldani /18/.

A kiadványvállalatok kiadásában megjelenő reportok néhány idetartozó típusából mutatóba: az Auerbach Publisher Inc. kiadásában több publikáció jelenik meg, melynek címe tartalmazza a "report" szót. Pl. Auerbach standard EDP reports; Auerbach computer technology reports

stb. Ezek a szokásostól eltérő jellegű reportok a tárgyban jelzett témára vonatkozó tanulmányokat aktuális adatokkal kiegészítve tartalmazták. Az Infotech Ltd. Nicholson House, Maidenhead, Berkshire "Infotech state-of-the-arts reports" gyűjtőcímen ad ki report-sorozatot egy-egy kiválasztott témakörben /pl. Mini computers; Operating systems; Computing manpower; Fourth generation of computers/.

Bizottsági jelentés /committee report/. Szokássá vált, hogy a bizottságok munkájuk eredményét jelentésben rögzítsék, a híresebbeket a "Popular names of U.S. Government reports" /27/ c. bibliográfia sorolja fel.

Míg az USA-ban általában a "report" a megnevezéssel illetett dokumentumok inkább megmaradtak aktuális eredményeket gyorsan közreadó, nem hagyományos dokumentumfajtának, addig Nyugat-Németországban gyakran bekerültek a hagyományos kiadási tevékenység csatornáiba könyvsorozatok monográfiájaként. Ilyen pl. a Nordrhein-Westfalia tartomány területén lévő kutatóintézetek jelentéseinek kitűnő sorozata: a Forschungsberichte des Landes Nordrhein Westfalen. Vagy a Verband Deutscher Elektrotechniker, VDE sorozata, az "NTZ-Report". Japánban viszont eléggé gyakori a jelentések periodikus, folyóiratunkénti közreadása.

Hazánkban három intézet adja közzé jelentéseit "report" megnevezéssel: a Magyar Tudományos Akadémia Központi Fizikai Kutatóintézete régebben "KFKI report", utóbban "KFKI - 1974/1" /év és sorszám/, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Elméleti Fizikai Intézete "ITP-Budapest, report" sorozatokban; és a KGM Ipargazdasági Szervezési és Számítástechnikai Intézete angol nyelvű jelentéseit "Technical report" esetenkénti füzetekben. A KFKI reportjait pl. a nemzetközi tájékoztató források, segédkönyvek /20, 23/ ismerik, hivatkoznak rájuk.

Mernénk javasolni a hazai kutatási, műszaki fejlesztési jelentéseket közlésekor intézeteknek /magyar nyelvű tartalom esetében is/ az intézet nevének értelemszerű vagy már a megszokott formában használatos betűszó-rövidítése mellett a "report" vagy alkalmazott kutatási és műszaki fejlesztési jelentés esetében a "technical report" kifejezés feltüntetését a címlapon, hogy a magyar természettudományos és műszaki, ipari eredmények könnyebben kiléphessenek a nyelvi elszigeteltségből, és gyorsabban bekerüljenek a nemzetközi tájékoztatási forrásokba, szolgáltatásokba.

MŰFAJI JELLEGZETESSÉG. A FELDOLGOZÁSNÁL FIGYELEMBE VEENDŐ BIBLIOGRÁFIAI SAJÁTOSSÁG

A reportok műfaji jellegzetessége, bibliográfiai sajátossága szorosan összefügg létrejöttük, közreadási módjuk, forgalmazásuk körülményeivel.

A kutatások elvégzésében egy vagy több, de mindenképpen intézmény, testület /kutatóintézet, kutatóhely, egyetemi és ipari laboratórium, magánvállalat stb./ játsza a döntő szerepet, méghozzá a kö-

vetkezőket: a kutatásra szerződöttét, a kutatás elvégzéséért felelősét, a tulajdonjoggal rendelkezőt. Lényegében ezek az információs tartalomért felelős testületek /corporate bodies/. Az esetek többségében ezek egyike vagy másika a közreadó testület is /originating agency, issuing agency/. Ehhez még hozzáteendő a reportokat szolgáltató, árusító intézmények, irodák idecsatlakozó szerepe. A reportok közös jellemvonása, hogy a kutatásokban, létrejöttükben a részt vevő intézmények száma nagy, míg az árusító intézményeké, irodáké kevés, de elég bonyolult a szolgáltatásuk ahhoz, hogy zavart idézzon elő. Természetesen az intézmények funkciói sokszor nem válnak el, és nem is határolhatók el, az esetek többségében összefüggnek. Az előzőekből következik, hogy az intézmények, testületek neve az egyik legfontosabb bibliográfiai elem a jelentések adatközlésében. A jelentések könyvtári vagy egyéb nyilvántartási, illetve információkeresési és -feldolgozási céljára kitűnő forrás a COSATI szerkesztésében közreadott bibliográfiai segédlet /28/ és a már hivatkozott "Dictionary of report series codes"/20/, melyek a reportok életrehívásában közreműködő intézmények variáns neveit, előzőeket és későbbiekét, hierarchiájukat, kapcsolataikat, közhasználatu rövidítéseiket sorolják fel.

Az USA-ban a szövetségi intézmények kutatási feladatuknak kb. 20%-át végzik csak saját maguk, a feladatok 80%-át szerződéses alapon kiadják egyetemeknek, ipari laboratóriumoknak és hasonló intézményeknek. Ennek következtében a reportok egyik fő sajátossága, hogy valamennyi típus lehet szerződéses /contract/, melynek nyoma a jelentések amúgy is szokatlan bibliográfiai adatközlésében is kifejezésre jut. Egy példa:

AD-766 324/8

Mitre Corp. McLean Va.
 USER'S MANUAL FOR THE LOS ANGELES BASIN STANDARD TRAFFIC
 MODEL FINAL REPT.
 S.Cohen, and F. Maginnis. Apr. 73, 25 p.
 Rept no. MTR-6377 FAAnRD-73-88
 Contract DOT-FA70WA-2448

Az intézményeknek a kutatásban, valamint a jelentések létrejöttében betöltött jelentőségéből, valamint a kutatások kollektív természetéből következően a szerző/k/ nevének szerepe a bibliográfiai adatközlésben háttérbe szorul az intézmények nevével, vagy a későbbiekben tárgyalandó, jellegzetes bibliográfiai elemekkel szemben. De ez sem tekinthető általános érvényűnek, könyvtár típusonként változhat a szerző/k/ nevének bibliográfiai súlya. Egy kutatóintézeti könyvtárban pl. az egyik legfontosabb címléírási részlet lehet, mivel a kutatók - általában - ismerik a témájukban működő specialisták, kutatók nevét, és az információkeresés az ő oldalukról elsősorban a szerző/k/ neve felől közelíthető meg. Ezért a report-bibliográfiák, referálólapok, indexek rendszeresen segítik a tájékozódást a szerzői mutatók útján is.

A reportirodalom szembetűnő műfaji jellegzetessége a korlátozottság vagy titkosság, mivel bizalmas természetű információkat rögzítenek. A jelentések nagy része belső, hadi, ipari vállalati, kuta-

tási stb. - célra készülnek, nem a szakmai nagyközönség részére. A szakmai közvélemény általában a korlátozás feloldása után jut hozzá az információhoz.

A következőkben ismertetett korlátozás és a használatos kifejezések elsősorban az USA kormányzati finanszírozású kutatásaira és reportjaira érvényes.

Ami eleve hozzáférhető /open = nyílt minősítésű/ az a jelentésirodalomnak a kisebb részét teszi ki. A korlátozás /classified/ a következő fokozatokban fejeződik ki a szigorú titkosság irányában haladva:

korlátozott /restricted/;

bizalmas /confidential/;

titkos /secret/;

szigorúan bizalmas /top-secret/.

A korlátozás alól feloldást /unclassified/ a kutatásért felelős szervezet vagy a jelentést kibocsátó intézmény adhat. A feloldás nem jelenti minden esetben a hozzáférést, továbbá a report központoknak, depositóriumoknak megküldöttek is hordozhatják: a "tulajdon", "szabadalmazási titok", "csak katonai szervezet részére", "csak szövetségi hivatal részére", "hivatalos használatra" stb. korlátozó megjegyzéseket.

A fenti korlátozás és a használatos kifejezések elsősorban a kormányzati finanszírozású kutatásokra és jelentésekre érvényesek. A jelentések ismertetett típusaiból pl. a vállalati jelentések majdnem teljes mértékben korlátozott természetűek, sőt titkosak, mivel bizalmas természetű ipari, gyártási információkat tartalmaznak. A gyárak, vállalatok általában ipari titokként is kezelik kutatásaikat és jelentéseiket, nem kerül sor a korlátozás feloldására, utjuk inkább a szabadalmazás, újdonság irányába vezet.

A korlátozásra vonatkozó utasításokat be kell tartani, - hozzáférés esetén - természetesen a könyvtáraknak is.

A jelentések egy másik sajátossága a gyors avulás, mely az adatközlésben is fontos szerepet kap, nemcsak azért, hogy a bibliográfiai adatok között a jelentés kibocsátásának ideje az éven kívül a hónapot is tartalmazza, de ténylegesen közlésre kerül adott jelentésnél az avultság ténye is. Ez esetben az újabb információt tartalmazó jelentés érvényessége is megjegyzésre kerül /replacement of, revision of, superseded/. Egy példa:

PB-221 729/7

Bureau of Mines, Amarillo, Tex. Helium Div.

ANALYSES OF NATURAL GASES.

Tape for 1 Jan 17-31 Dec 72.

31 Dec 72, 2400

Supersedes PB-199 115 and PB-210 339.

A jelentések formai egyöntetűségét célzó szabványtervezetek is számoltak a dokumentumtípus e sajátosságával és javaslatba vették a kibocsátás idejének és a kutatást felölelő időtartamnak a megkülönböztetett feltüntetését. A szakirodalom is sokat foglalkozott a jelentések elavulásának a kérdésével, egyik fő problémájuknak éppen a kérészetű információt tartják. Egy 1968-as felmérés szerint /29/ az aeronautika körében a jelentések élettartama 1,5, a fizikánál 2,4 év. Korszerű szakkönyvtárakban a jelentésirodalom gyűjtése csak folyamatos selejtezéssel képzelhető el, különösen intézeti, vállalati információs tárházakban, ahol a folyó kutatások vagy az aktuális gyártástechnika érdekében a legfrissebb információk szolgáltatása alapvető funkcionális feladat. Egy nagykönyvtárban a "tár" jelleg jobban kitöltheti a selejtezés időhatárát.

A reportoknak az előzőekben mondottakkal összefüggő talán legfontosabb adatközlési eleme az azonosítási jelzet, a nemzetközileg elfogadott és bevezetett gyakorlatnak megfelelő betű-szám kombinációból álló report-jelzet. Tulajdonképpen ma már reportként csak azokat fogadják el, amelyeknek van report-jelzete. A referálólapok és szolgáltatások, rejtett és egyéb bibliográfiai hivatkozások e jelzetet tüntetik fel.

A report-jelzet elsősorban meghatározza az intézetet, laboratóriumot, melyben a kutatást végezték vagy végzik; a szerződő felet; továbbá a közreadó testületet; szolgáltató irodát; másrészt az egyedi bibliográfiai egységet. Ezenkívül utalhat a szerző/k/ nevére, a jelentés tárgykörére, formájára, a kibocsátás dátumára, korlátozás jellegére. A betűk rendszerint az intézmények rövidítésének a kezdőbetűi /és a jelzetnek ez a része a "report code"/, továbbá a forma, korlátozás jelzésére szolgálnak. A szám vagy számsorozat pedig meghatározza az adott dokumentumot és csakis azt, valamint jelezheti a kutatás dátumát, hónapját. Néhány példa a kombinációkra:

1. a közreadó intézet betűjele: AFFDL = Air Force Flight Dynamics Laboratory, KFKI = Központi Fizikai Kutatóintézet;

2. utalás a dokumentumtípusra: TR = Technical report, PR = Progress report;

3. a korlátozás jelzése: C = Classified, S = Secret;

4. a kibocsátási időpont jelölése: 73-7 = 1973.jul.

Egy jelentésnek több azonosítási jelzete is lehet a fenti kombinációkból: lehet egyedi jelzete a közreadó intézmény nevéből; a szerződés tényéből, valamint a szolgáltató iroda gyűjteménye alapján. De ezek mind egyetlen reportra utaló egyedi jelzetek! Egy példa:

AD-766 440/2

Air Force Flight Dynamics Lab Wright-Patterson AFB, Ohio.
OPTIMAL INCOMPLETE FEEDBACK CONTROL OF LINEAR STOCHASTIC
SYSTEMS.

Final rept. Jul 71-Feb 73.

Robert E. Hearsh, II. Jun 73, 225 p.

Rept. no. AFFDL-TR-73-36

Contract AF-8219

A fenti három reportjelzet a következőket jelenti:

az AD-766 440/2 az NTIS-nél megvásárolható NASA report;

az AFFDL-TR-73-36 az Air Force Flight Dynamics Laboratory 1973.
évi 36.számú "technical report"-ja;

a Contract AF-8219 a szerződéses kutatás azonosítási jelzete.

Szorgalmas és lelkes könyvtárosok jóvoltából a jelzetadás bonyo-
lult művelete és gyakorlata is jórészt tisztázódott, feltérképezett.
A már többször hivatkozott "Dictionary of report series codes. 1972"
/20/ feltárja azokat az intézményeket, kapcsolataikat és kódjaikat,
melyeknek a kutatások elvégzésében és a jelentések közreadásában sze-
repük van. Az első 1962. évi kiadás 3992 testület 12 595 azonosítható
betűelemét tartalmazta. A jelentésirodalom növekedését mutatja, hogy
az új kiadásban megkétszereződött mind az intézmények, mind a kódok
száma. A kiadványok műfaji tisztázására fontos bibliográfiai forrás
a könyvtári feldolgozó és tájékoztató munkában a betűjelek feloldásá-
ra, illetve intézmények azonosítására a betűjelekből.

A tartalom ujszerűségéből szinte természetesen következik, hogy
a jelentésirodalom megjelenési módjában is újat hozott, és kb. 30
éves előtörténetében szokatlan és heterogén formákat hozott létre, il-
letve a legkorszerűbb információhordozók gyorsan alkalmazást találtak
a kutatási információk terjesztésében. Ma használatos információhordó-
zó formák:

nyomtatott vagy sokszorosított /paper copy/;

mikromásolat, vagyis mikrofilmlap és mikrofilm /microfiche, mic-
rofilm/;

lyukkártya /punched cards/;

mágnesszalag /magnetic tape/.

Elsősorban az USA-ban, a jelentés tulajdonképpeni szülőföldjén,
szívesen alkalmazzák a mikromásolati formát, ami lehetővé teszi az
olcsó hozzáférést, tárolást aránylag kis helyen, és a szükségletnek
megfelelő reprodukálást.

A mikromásolati formában közzétett jelentéseknél a könyvtári kezelés, beszerzés, feldolgozás, raktározás, szolgáltatás új eljárásokra, könyvtári utakra, módzatokra kényszeríti - elsősorban a tárolást és szolgáltatást illetően - a könyvtárakat, mert a mikromásolatok, különösen mikrofilmlapok szolgáltatásához megfelelő olvasóberendezések, előhívó- és másolóberendezések szükségesek, emellett az olvasók meggyőzése, rávezetése a használatukra. A kezdeti berzenkedés a mikromásolatok iránt mintha szűnőben lenne, illetve a formák egyre otthonosabbak lesznek a külföldi szakkönyvtárakban és igénylők körében a szakirodalom tanúsága szerint /25/.

A megjelenési forma kérdéséhez tartozik, ha nem is kifejezetten érdemi módon, a kivitelezési hiányosság és az információhordozók méretkülönbsége. A sokszorosított kiadványok /paper copy/ közül elsősorban a report szolgáltató irodák gyűjteményéből kikerülő minősége számos esetben kifogásolható. Rossz a másolat, a szöveg olvashatatlan /20/, a fűzés /kötés/ gondatlan. Az NTIS pl. a felelősséget ezért a reportot kibocsátó intézményre hárítja. A mikrofilmlapoknál a minőségi követelményeken túl világszerte probléma a méretek eltérő volta, mely mind a tárolásnál, mind a másoló-leolvasó-készülék beszerzésénél gazdaságtalan beruházásokra kényszeríti a könyvtárakat, igénylőket. Meggyőződésünk, hogy a reportok előnytelen megítéléséhez e jelenség nagymértékben hozzájárul.

Az a tény, hogy a természettudományos és műszaki irodalomban a report mennyiségben mindenképpen, jelentőségében vitathatóan túlszárnyalta a könyvet és az időszakos kiadványokat, és fejlődése során azoktól teljesen eltérő változatokat produkált, nemcsak a könyvtárakat hozta szokatlan helyzetbe, hanem a referáló szolgáltatásokat is. Adatközlésük egyöntetűvé tétele néhány éve már foglalkoztatja a tájékoztatói szervezeteket, vezető nemzetközi intézményeket, szabványosítási bizottságokat. Figyelemre méltó javaslatok, szabványok láttak napvilágot a COSATI és UNESCO közreműködésével, az amerikai és angliai szabványügyi intézet égíse alatt. Céljuk, hogy az információtartalom világosabb és közérthetőbb feltüntetésével elősegítsék az információkeresést. Ennek érdekében arra törekszenek, hogy a jelentésekre jellemző bibliográfiai és információs adatok feltüntetésében és sorrendiségében, tekintet nélkül a megjelenési forma eltérő és változó típusaira, a jelentések külső címlapja a könyvek és folyóiratok belső címlapjával egyenértékű bibliográfiai adatforrássá váljék. A szakkönyvtárak számára ez azt jelenti, hogy a címleíráshoz vagy információkereséshez a jelentés címlapja az "adatszolgáltató". Megjegyezzük, hogy a javaslatok és szabványok lényegében átvesszik azt a bibliográfiai adatközlési formát, melyet az NTIS, számtalan változtatással - a COSATI közreműködésével - kiérlelt, kialakított /ld. később, az NTIS ismertetésénél/.

A nemzetközi tudományos és műszaki tájékoztatásügy rangos szervezetei, intézményei jórészt kitaposták az utat a reportok műfaji megközelítéséhez, kimunkálták könyvtári és tájékoztatói kezeléséhez, feldolgozásához - a jelenlegi ismereteink szerinti - legjobb formát. Ahogyan a tudományos és ipari életben egyre inkább előtérbe kerül a kész külföldi eredmények, gyártási eljárások átvétele, a könyvtári munkában is célszerűnek látszik a módszer alkalmazása a reportokra vonatkozó /címleírás, tájékoztatói stb./ minták átvételén, a hazai viszonyokra való adaptálásán keresztül.

I R O D A L O M

- /1/ Science, government and information. Report of the President Advisory Committee. Washington, Science Advisory Committee .Jan.10. 1963. 52 p.
- /2/ STRICKLAND, H.D.: Regional workshop on report literature. = Special Libraries, 57.k. 1.sz. 1966. Fall. p.52-53.
- /3/ POLZOVICS Iván: Az elsődleges szakirodalom közreadási formáinak szervezési problémái. /Elemzés és javaslatok./ = Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, Évkönyv - 1960. Bp. 1961. OMKDK, p.136-229.
- /4/ GYÖRE Pál: A kutatási jelentések dokumentációja. = Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója, 1960. 5.sz. p.27-41.
- /5/ GYÖRE Pál: A kutatási jelentés. Bp. 1962. 91, VI p. /Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ módszertani kiadványsorozata. 1962. 3./
- /6/ FARKAS Istvánné: A reportirodalom beszerzése, feldolgozása és tárolása a Központi Fizikai Kutatóintézet könyvtárában. = Tudományos és Műszaki Tájékoztató, 17.k. 2.sz. 1970. p.121-130.
- /7/ HERPAY Balázné: Tanulmányut az Egyesült Államokban. 1-2. = Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Könyvtárosok Tájékoztatója, 1971. 1.sz. p.5-11; 2-3.sz. p.18-22.
- /8/ CSABA Mária: A tudás és az információ. 1-2. = Fizikai Szemle, 1969. 2.sz. p.48-56; 3.sz. p.81-88.
- /9/ LEEDS, A.A.: Skilfull report writing for effective communication. = TICA 2. Conference on Technical Information Center Administration. 1965. June. 14-17. Washington, Spartan. p.1-18.
- /10/ HARTAS, T.C.: Government scientific and technical reports and their problems. = Assistant Librarian, 59.k. 3.sz. 1966. p.54-59.
- /11/ HOUGHTON, B.: Technical information sources. A guide to patent specification, standards and technical reports literature. 2.ed. London, Bingley, 1972. 119 p.
- /12/ National document - handling system for science and technology. Carter, L.F.; Cantley, G. etc. New York, Wiley, 1967. 344 p. /Information science series./
- /13/ LEONARD, L.C.: Workshop proceedings. Report literature and sources of information. = Special Libraries, 59.k. 2.sz. 1968. p.84-85.

- /14/ Serial publications in large libraries. /Papers presented at an institute. London, 2-5. Nov. 1969./ Ed. Allen, W.C. London, Bugley, 1970. 194 p.
- /15/ GROGAN, D.: Science and technology. 2.ed. London, Bingley, 1970. 254 p.
- /16/ McKENNA, F.E.: The pollution of information. = Special Libraries, 64.k. 5/6.sz. 1973. p.245-250.
- /17/ CHILLAG, J.P. Problems with reports, particularly microfiche reports. = ASLIB Proceedings, 22.k. 5.sz. 1970. p.201-216.
- /18/ Do technical reports belong to the literature? = Nature, 1972. 236 apr.7. p.275.
- /19/ Izzpol'zovanie fonda otcsetov o NIR. = Informacionnaja Dejatel' noszti v SzSzSzR. 1972. 3.sz. p.15-18.
- /20/ Dictionary of report series codes. Ed. Redmaa, H.F.; Godfrey, L.E. 2.ed. New York, 1973. 656 p. /Special Libraries Association./
- /21/ CERMÁKOVÁ, J.: Zpusoby ziskavani technicky zpráv z USA. Praha, 1970. 52 p. /Ustredi Vedeckych, Technickyh a Ekonomickyh Inform.//Státní Technická Knihovna v Praze//Metodicky leták 79./
- /22/ GRAY, D.E. - ROSENBERG, S. = Do technical report become published papers? Physics Today. 1957. June. p.18-21.
- /23/ Government Reports Announcements, GRA. + Government Reports Index, GRI. U.S. Department of Commerce, National Technical Information Service, Springfield /USA/.
- /24/ UNISIST. Study report on the feasibility of a world science information system. Paris, UNESCO, 1971. 161 p.
- /25/ Deutsche Forschungsberichte. Universitätsbibliothek der Technischen Universität, Hannover und Technische Informationsbibliothek, Hannover.
- /26/ The role of technical report in scientific and technological communications. Washington, COSATI. Dec. 1968. 108 p. PB 180 944.
- /27/ Popular names of U.S. Government reports. A catalog. Compil. Bernier, B.A.; David, C.M. Rev. and enl. ed. Washington, U.S. Gov. Print. Off. 1970. 43 p. /Library of Congress./
- /28/ Corporate authors, headings. Marc. 1970. COSATI, Washington. 850 p. PB 198 275.
- /29/ STRAUSS, L.E. - SHREVE, I.M. - BROWN, A.L.: Scientific and technical libraries. Their organization and administration. 2.ed. New York, Wiley. 1972. 450 p.

DÁCZER, É.: Foreign research and technical development communicated in report literature

Report literature /reports published in English on foreign research and technical advancements, an idea originated in the USA/ takes an important place in the retrieval of information sources and literature and constitutes a comprehensive part of most libraries. In Hungary, however, foreign report literature is not yet readily accessible to the readers of libraries. The lack of being sufficiently acquainted with the sources of information and the avenues of securing these materials are all reasons for the aforementioned situation. Thus, it becomes increasingly necessary to evaluate this question in the light of international practice. The fact that report literature was born in the United States, furthermore, its rapid development, whose flourishing was closely related to the R&D research programs introduced after the Second World War, the structural reshaping of the sciences and technology and the new requirements of communications explain the advanced state of report literature in that country. The author also enumerates the characteristic traits of scientific research and technical reports in general and discusses the differences in opinions regarding the increase in branching of individual fields represented by the corresponding class of literature and the value of relevant information offered by them. Relying on foreign sources the author attempts to circumscribe the scope of the subject content and, - drawing solely upon USA and British sources - the specific subject contents. Among the determining factors that play a role in compiling bibliography are the role of institutions that undertake research, release and disseminate the results of research programs, the writers who can make significant contribution to bibliographical literature, the rules that govern copyright, and finally secrecy and restrictions imposed upon projects.

Libraries and the general public face newly arising problems which were introduced by the modern information carriers /microcopy forms and primarily microfilm cards/. One has to be aware of the fact that the desire to make the most recent information available the releasing of the materials very often involve carelessness on the part of the releaser which results in discord on part of the information carriers. To eliminate conflicts leading information centres of the world, their international representatives and standardizing agencies make serious efforts to establish effective standards of operation. Thus, for better service the possibility of uniformity in designating ready-to-use titles and the adoption of information patterns seems highly recommendable.

ДАЦЕР, Э.: Репорты. Зарубежные научно-исследовательские отчеты и отчеты по развитию техники

В статье определяется место репортов (репорт – английское название для научно-исследовательских отчетов и отчетов по развитию техники, принятых в США) в источниках информации и в фондах научно-технических библиотек. Установлено, что причиной недостаточного распространения репортов в венгерских библиотеках является то, что в недостаточной степени известны возможности и способы приобретения репортов, поэтому автор считает целесообразным изучение данного вопроса с учетом международной практики.

В статье также описывается история появления и распространения репортов в США после второй мировой войны в связи с новыми информационными потребностями, изменением структуры науки и техники и усилением деятельности в области исследования и развития (research and development). Описываются особенности "научных, исследовательских" (scientific, research) и "технических" (technical) отчетов; количественный рост данного типа литературы и различные мнения по поводу их информационной ценности. По английским и американским источникам дается определение репорта и его основных типов. Исследуются те особенности репортов, которые должны быть учтены при библиографическом описании (роль институтов в исследовательских работах, в передаче и распространении репортов; значение наличия договоров; библиографическое значение авторов; вопрос секретности или ограниченности в распространении). Репорты, в большинстве случаев, распространяются на современных носителях информации (микрофиши), что вызывает новые проблемы для библиотек и потребителей информации. Проблема еще усложняется тем, что быстрая передача этого нового типа информации в большинстве случаев сопровождается формальными недостатками и – что касается микрофишей – игнорированием международных стандартов. Международные информационные организации и комитеты по стандартизации прилагают свои усилия для реализации соответствующих стандартов. В конце статьи отмечается, что имеется возможность применения уже разработанных форм библиографического описания.

DÁCZER, É.: Die Report-Literatur /Ausländische F/E-Berichte/

Es wird die Bedeutung der Report-Literatur /des aus den USA stammenden Typs von Forschungs- und Entwicklungsberichten mit der international üblichen Bezeichnung: Report/ in der fachliterarischen Publikationstätigkeit, in der Informationsquellen und im Bibliotheksbestand erörtert, sowie festgestellt, dass in den ungarischen Bibliotheken die ausländische Report-Literatur noch nicht eingebürgert ist. Der Grund dessen ist wohl darin zu finden, dass diese Informationsquellen und ihre Beschaffungsmöglichkeiten nicht genügend bekannt sind, so dass eine Untersuchung des Problems im Spiegel der ausländischen Praxis erforderlich zu sein scheint. Demzufolge wird die Entwicklungsgeschichte der Report-Literatur im Zusammenhang mit dem Aufschwung von Forschung und Entwicklung in den USA nach dem 2. Weltkrieg, mit der strukturellen Wandlung von Wissenschaft und Technik und den neuen Kommunikationsansprüchen dargestellt. Es werden die Eigenarten der "wissenschaftlichen Forschungsberichte" /reports on scientific research/ und der "Entwicklungsberichte" /technical reports/ sowie die ständige zahlenmässige Zunahme dieses Literaturtypes mit den recht verschiedenen Stellungnahmen hinsichtlich des Informationswerts dieser Literaturgattung besprochen.

Auf ausländische Quellen gestützt wird versucht, eine inhaltliche Klassierung durchzuführen und die Haupttypen der Report-Literatur entsprechend den amerikanischen und englischen Quellen zu beschreiben. Es werden die bei der bibliographischen Bearbeitung zu beachtenden gattungsmässigen Eigenarten analysiert /die Rolle von Institutionen in der Forschung, Publikation und im Vertrieb; die Bedeutung des vertragsmässig geregelten Verhältnisses und die bibliographische Bedeutung des Verfassers; Fragen im Zusammenhang mit dem beschränkten Vertrieb und den Geheimhaltungsvorschriften/. Die Report-Literatur erfüllt bahnbrechende Aufgaben in Richtung der zeitgemässen Informationssträger /Mikrokopien, Microfiche/ und die Bibliotheken sowie ihre Benutzer vor neue Probleme gestellt, die noch durch den Umstand erschwert werden, dass die schnelle Preisgabe des neuartigen Inhalts oft mit Nachlässigkeiten in der Ausführung und mit Unregelmässigkeiten einhergeht. Die führenden Foren des internationalen Informationswesens und die Standardisierungskomitees der internationalen Organisationen entfalten grosse Anstrengungen, um auch die diesbezüglichen Normen aufzustellen. Es wird die Aufmerksamkeit auf die Übernahme- und Adaptierungsmöglichkeiten von erhältlichen Titelbeschreibungen und Informationsmustern über die Report-Literatur gelenkt.